

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ

TARİH
TÜRKİYE DIŐI TÜRK TARİHİ
TİMURLULAR DEVLETİ (1370-1507)

Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet Çay

2009
ANKARA

5.12. Timurlular Devleti (1370-1507)

Anahtar Kelimeler: Timurlular Devleti, Timur.

1260 yılına kadar Karakorum Büyük Moğol Kağanlığı'na bağlı kalan Mâveraünnehir Türk bölgesindeki Moğollar (Çağatay hanları ve maiyetleri) XIV. yüzyıldan itibaren, dilleri ile birlikte Türkleşmişler, aynı zamanda Müslüman olmuşlardı. 1270'de Barak Han İslâmiyet'i kabul etmiş ve Tarmaşirin (Ölm. 1333) zamanında İslâmlık hanlığın resmî dini olmuştu.

Aslen Moğol Barulas kabilesinden olan Timur, Mâveraünnehir'de Çağataylar'dan bir kukla hanın yanında "bey" olarak iş başına geçtiği zaman (1370) gerçekte kendisi ve çevresi ile Türk halk ve devletini temsil ediyordu.

Timur (1370-1405), devleti İtil (Volga)'den Hindistan'da Ganj nehrine, Tanrı dağlarından İzmir ve Şam'a kadar genişletti. Fakat büyük askerlik vasfı yanında şiddetli bir tabiata sahip olduğu için, tertiplediği seferlerde hükümdarlarını kendisine tâbi kıldığı Delhi, Saray, Karaşar, Bağdat, Şam, Bursa şehirleri ve dolayları büyük tahribata uğradı: 1371 ve 1379 yıllarındaki iki seferi ile Harezmi, 1389'a kadar 5 seferi ile Uyguristan'ı (Turfan, Karaşar), 1401'e kadar 4 seferi ile Irak ve Güney Anadolu'yu, 1391-1398 arasındaki 5 seferi ile Toktamış'ın Altınordu Hanlığı'nı, 1398-1399 seferleri ile Hindistan Delhi Sultanlığı'nı 1401-1402'de Suriye'yi, 1402'de Ankara Savaşı sonunda Osmanlı Devleti'ni kendi emri altına aldı. Çin'i zapta giderken yolda hastalanarak öldü (1405).

Bu kadar sür'atli fütûhat ile meydana getirilen imparatorluğun tek elden idaresi mümkün değildi. Timur'un ölümü ile birlikte derhal parçalanma vukua geldi: Torunu Muhammed (Cihângir'in oğlu) başkent Semerkand'da tahta çıkarken, diğer torunları (Ömer Şeyh'in oğulları) Pîr Muhammed ile İskender Fars ve Irak-ı Acem (Şirâz, İsfahan, Hemedan)'de, 3. oğlu Mirânşâh Irak-ı Arap (Bağdat) ve Azerbaycan (Mugan)'da, en genç oğlu Şahruh ise Horasan'da yerleştiler.

Bunlar arasında Şahruh (1407-1447) Mâveraünnehir'i de hâkimiyetine alarak, başkent Herat şehri olmak üzere, devletini kurdu. İsfahan ile Fars'da onun yüksek hâkimiyetini tanımış, 1421'de de Azerbaycan'ı kendine bağlamıştı. Zamanında parlak bir kültür hayatının temeli atılmış olan Şahruh'un bilgin oğlu astronom Uluğ Bey, Semerkand'da oturuyordu.

Şahruh'un yerine geçeb Uluğ Bey (1447-1449) zamanında Mâveraünnehir Özbekler'in hücumuna uğrayarak tahrip edildi. Timurlu devletinde taht kavgaları çıktı. Diğer taraftan batıda Karakoyunlu ve Akkoyunlular'la mücadele şiddetlendi. Doğu'da Moğolistan Çağataylılar'ı baskılarını artırdılar. Mâveraünnehir'de, Uluğ Beğ'in oğlunu öldürerek, iktidarı

ele geçiren Ebû Said (Mirânşâh'ın torunu, 1452-1469) doğuda Esen-buğa'nın akınına durdurdu. Horasan'ı Karakoyunlular'dan kurtardı (1458). Timur devri topraklarını istirdadı ümit ediyordu. Fakat Karabağ'da Akkoyunlu Uzun Hasan tarafından mağlûp ve esir edildi (1469).

Timurlular'dan yalnız Hüseyin Baykara (1469-1506) Horasan'da tutunabildi. Başkenti Herat, Türk tarihinde sayılı kültür merkezlerinden biri oldu. Ünlü Türk şairi ve devlet adamı Ali Şîr Nevâî burada yetişmiştir. Baykara'nın oğlu Bedî'üz-zaman hükümdar iken Horasan Özbekler'in istilâsına uğradı. Şîbanî Muhammed Herat'ı zapt etti (1507). Timurlular ortadan kalktı. Hânedândan Zahîr'üd-din Bâbur atalarının ülkesinde başarı kazanamayınca (1514) Hindistan'a giderek Türk-Hind İmparatorluğu'nu kurmuştur.

Biçim (Format):

Timur.jpg Hüseyin Baykara.jpg

Kaynak (Source):

Aka, İsmail; Timur Ve Devleti, AKDITYK-TTK, Ankara 1991, s. 172.

Aka, İsmail; Timurlular, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 1995, s. XIV + 258.

Amir Temur in World History, UNESCO, Paris 1996, s. 264.

Barthold, Wilhelm; Uluğ Beg Ve Zamanı, Çev. İsmail Aka, AKDITYK-TTK, Ankara 1997, s. 186.

Elli Türk Büyüğü, Haz. İbrahim Alâettin Gövsa, Yedigün Neşriyatı, İstanbul-?, s. 101

Yücel, Yaşar; Timur'un Ortadoğu-Anadolu Seferleri Ve Sonuçları (1393-1402), AKDITYK-TTK, Ankara 1989, s. VIII + 152.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Abdulhaluk Mehmet ÇAY	Prof. Dr. Hale KÜNÜÇEN